

Asia: VN/13739/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä laiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta ja ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lastensuojelun Keskusliitto kiittää sisäministeriötä mahdollisuudesta lausua luonnoksesta liittyen vastaanottolain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamiseen.

Esitysluonnoksen keskeiset ehdotukset

Esitys ehdottaa muutettavaksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (vastaanottolaki) väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöstä niin, että kansainvälistä suojelua hakevalle, tilapäistä suojelua saavalle ja vailla kotikuntaa olevalle ihmiskaupan uhrille, myönnettävä vastaanottoraha ja ilman huoltajaa olevan alaikäisen käyttöraha sekä täydentävä vastaanottoraha pysyvät edelleen vuosi sitten säädetyllä alemmalla tasolla. Väliaikaisten säännösten piti olla voimassa 31.12.2024 saakka, mutta vastaanottolain uudistus myöhästyi, joten nyt väliaikaisen lain voimassaoloa jatkettaisiin 11.6.2026 asti, jolloin vastaanottolain uudistus kokonaisuudessaan tulee olla valmis.

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

Vastaanottolakiin tehtiin väliaikainen muutos, jolla pienennettiin vastaanottorahan ja käyttörahan kansaneläkeindeksillä tarkistettua määrää. Määrää pienennettiin välttämättömänä toimeentulotukena myönnettävien toimeentulotuen laskennallisten ravintomenojen tasolle niin, että vastaanottorahan määrä koostuu toimeentulotuen laskennallisten ravintomenojen määrästä ja

muista vastaanottorahan perusosalla katettavista menoista. Muutos tuli voimaan 1.8.2024, ja siinä haluttiin varmistaa, ettei vastaanottorahan perusosan taso laske määrän pienentämisen ja indeksijäädytyksen yhteisvaikutuksena välttämättömänä toimeentulotukena myönnettävien laskennallisten ravintomenojen määrän alle (indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 annettu laki jäädytti vastaanottorahan ja käyttörahan määrän vuoden 2023 tasolle). Tämän vuoksi vastaanottorahan ja käyttörahan määrä oli tarkoitus arvioida uudelleen keväällä 2024 käynnistyneen vastaanottolain uudistamishankkeen aikana, ja pysyvä muutos alempaan tasoon oli tarkoitus valmistella sitten, kun toimeentulotukilain kokonaisuudistus etenee ja toimeentulotukea koskevat muutokset ovat tiedossa.

Lastensuojelun Keskusliitto huomauttaa, että hallituksen esityksen valmistelu on puutteellista siltä osin, miten on selvitetty ja arvioitu sitä, ettei vastaanottorahan perusosan taso laske välttämättömänä toimeentulotukena myönnettävien laskennallisten ravintomenojen määrän alle. Väliaikainen vastaanottorahan leikkaaminen nimenomaan sidottiin toimeentulotukilain uudistamiseen, jonka valmistelu on meneillään ja hallituksen esitysluonnos lausuntokierroksella. Käsillä olevassa esitysluonnoksessa ei kuitenkaan viitata lainkaan toimeentulotukilain muutoksiin. Kun määrän alentamisesta väliaikaisesti säädettiin vuonna 2024 (HE 28/2024 vp), tarkasteltiin vastaanottorahaa suhteessa toimeentulotukeen, mutta nyt rinnastusta ei tehdä.

Ero vastaanottorahan ja toimeentulotuen tason välillä on kasvanut viime vuosina vastaanottorahan indeksijäädytyksen vuoksi sekä siksi, että toimeentulotukeen on tehty erillisiä korotuksia. Kun vastaanottoraha eriytettiin toimeentulotuesta vuonna 2011, se oli 70 prosenttia toimeentulotuen perusosasta. Vuonna 2024 Määrän alentamisesta säädettyä (HE 28/2024 vp) se oli laskenut jo 59 prosenttiin ja esityksessä todettiin, että valtiovarainministeriön ennusteiden mukaan vastaanottorahan suuruus vuonna 2027 olisi 56 prosenttia toimeentulotuen perusosan määrästä. Tämä olisi reilusti alle voimassa olevan toimeentulotukilain 10 §:ssä määritellyn tason, jota toimeentulotukea voidaan alentaa, eli korkeintaan 40 prosenttia. Tätä on pidetty suuntaa antavana tulkintaohjeena, vaikkei toimeentulotukilaki koske suoraan vastaanottolain piirissä olevia, koska he eivät oleskele Suomessa pysyvästi. (1)

Esitysluonnoksessa kerrotaan sen sijaan Maahanmuuttoviraston vastaanottokeskuksiin tekemän kyselyn paljastaneen, että vastaanottorahan pienentäminen on johtanut täydentävän vastaanottorahan hakemusten kasvuun lähes neljänneksellä, ja taloudellisen neuvonnan lisääntymiseen 45 prosentilla. Toimeentulon tasoa kuvaa, että lähes 80 prosenttia asiakkaista on turvautunut vastaanottokeskuksen ulkopuoliseen ruoka-apuun. Lisäksi henkilöstön hakemusten käsittelyyn ja neuvontaan käyttämä aika on pois muihin sosiaalipalveluihin käytettävästä ajasta, kuten sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta – niin ikään myös vapaaehtoiseen paluuseen ja kuntaan siirtymiseen liittyvästä ohjauksesta. Näin olleen saavutetut säästöt voivat valua hukkaan, kun asiakkaiden hyvinvointia heikentävät tekijät saattavat jatkossa kumuloitua esimerkiksi kuntiin siirryttäessä – taloudellinen ahdinko lisää perheiden kuormitusta hallituksen tekemien lukuisten ulkomaalaisten asemaan tehtyjen kiristysten ohella.

Keskusliitto toistaa aiemman, vastaanottorahan pienentämisen yhteydessä antamassaan lausunnossa esitetyn kantansa, että vastaanottorahan määrä mahdollistaa vain minimitason toimeentulon. Määrän pienentäminen entisestään vaarantaa lapsiperheiden toimeentulon ja voi johtaa tilanteeseen, jossa perustuslain 19 § 1 momentin ihmisarvoisen elämän edellytykset eivät täyty täysimääräisesti. Tällä voi puolestaan olla pitkäaikaisia haittavaikutuksia lapsiin, joiden elämässä vastaanottokeskuksessa vietetty aika voi olla varsin pitkä jakso heidän kehityksensä kannalta. Kuten käsillä oleva esitysluonnoskin toteaa, YK:n lapsen oikeuksien komitea kehottaa uusimmissa Suomea koskevissa päätelmissään välttämään sosiaaliturvaetuuksien leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin, kuten turvapaikanhakijalapsiin ja paperittomiin lapsiin, ja vaatii leikkausten sijaan päinvastoin parantamaan näiden lasten taloudellista tilannetta sosiaaliturvaetuuksin (2).

Toimeentulovaikeuksilla on todettu olevan haitallinen vaikutus lasten kasvulle ja kehitykselle; vanhempien toimeentulovaikeuksien aiheuttama stressi heijastuu välillisesti lasten hyvinvointiin (3). On myös todettu, että toimeentulotuki ei suojaa lasta riittävästi, sillä mitä suurempi on toimeentulotukea saavien perheiden osuus kunnassa, sitä enemmän siellä on myös lapsia lastensuojelun sijaishuollossa (4).

Edellä sanottuun viitaten Lastensuojelun Keskusliitto ei pidä käsillä olevaa hallituksen esitystä perusteltuna. Esitys ei vastaa kysymykseen, laskeeko alennettu vastaanottorahan taso välttämättömän toimeentulotuen tason alle. Vähintäänkin esitystä olisi syytä tarkastella rinnakkain toimeentulotukiuudistuksen kanssa. Tilanne on huolestuttavasti johtamassa kehitykseen, jossa kansainvälistä suojelua hakevien perheiden toimeentulo supistuu jatkuvasti heikommaksi toimeentulotukea saaviin nähden ja nämä perheet joutuvat turvautumaan kansalaisyhteiskunnan kaventuviin mahdollisuuksiin antaa tukea. Ei ole kestävää, että turvapaikanhakijat joutuvat jonottamaan leipäjonoissa pystyäkseen ruokkimaan perheensä.

1) Vaikka toimeentulotuki koskee lähtökohtaisesti vain maassa vakinaisesti asuvia, takaa toimeentulotukilain 27 § 2 mom. välttämättömän toimeentulon kiireellisenä myönnettävänä toimeentulotukena myös muille.

2) CRC/C/FIN/CO/5–6, kohta 35 a ja b

3) Esim. Sakari Karvonen & Minna Salmi (toim.) 2016. Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla. THL, Työpaperi 30/2016, 37–41.

4) Ilmakunnas, I., Mäkinen, L., & Hiilamo, A. (2024). The role of social transfers in reducing the poverty risk for larger families in the European Union. *International Journal of Social Welfare*, April 2024 (Ahead of Print), 1–19.

Martiskainen Taina
Lastensuojelun Keskusliitto